

TOIMINNALLISET TYÖVÄLINEET KÄYTTÖÖN AIKUISTEN SOSIAALITYÖSSÄ – TYÖPAJAT

Tytti Hytti /Socca
Anu Virtanen/ Sosiaalitalo

TOIMINNALLISET TYÖVÄLINEET TYÖPAJASARJA JA PILOTOINTI

Työpaja oli voimaannuttava ja antoi varmuutta käyttää kyseisiä menetelmiä.

Kiitos hyvästä koulutuksesta. Mahtava saada uusia työkaluja omaan työhön. Auttaa asiakkaita avaamaan elämäänsä enemmän, mitä kautta myös löytyy keinoja tukea ja auttaa heitä elämässä eteenpäin.

- Tässä diasarjassa esitellään asiakastyön toiminnallisia, voimavaralähtöisiä ja tutkimusperustaisia työvälineitä: Elämänjana, Pelitarina, Elämäni kuvat, verkostokartta ja ekokartta.
- Niitä on esitelty ja kokeiltu parin tai ryhmän kanssa kolmessa työpajassa keväällä 2022. Työpajojen välillä työvälineitä on kokeiltu asiakkaiden kanssa sekä palautetta on pyydetty asiakkailta ja työntekijöiltä.
- Työntekijät ovat levittäneet työkaluja omiin tiimeihinsä. Työntekijät ovat pitäneet tärkeänä, että he ovat päässeet työpajoissa testaamaan työvälineitä sekä päässeet kuulemaan kollegojen kokemuksia työvälineiden kokeilemisesta asiakkaiden kanssa.
- Loppu vuodesta 2022 valmistuu DIAK-opiskelijoiden opinnäytetyö.
- Tavoitteena on levittää työpajoja muualle Uudellemaalle syksyllä 2022.

Sosiaalityön konteksti (yhteiskunnalliset orientaatiot)

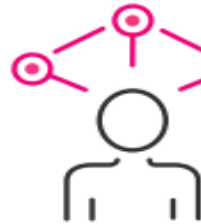
Sosiaalityön tarkoitus ja työn käytännöllinen toteutus (työorientaatiot)

Kuntouttava, yhteisö- ja rakenteellinen sosiaalityö

Menetelmät

Interventiot

Työvälineet

Työprosessi (yhdistää sosiaalityön teot kokonaisuudeksi)

Työtaidot (mahdollistavat ammatillisen työskentelyn)

Kuvio 1. Sosiaalityön ammatillisten käytäntöjen kenttä.

- Viime aikoina on nostettu esille toiminnallisten ja luovien menetelmien mahdollisuuksia asiakkaan osallisuuden lisäämisessä (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2015; 2017; Laitinen 2017, 32).
- Tarve joustaville ja kokonaisvaltaisille, ihmissuhdeperustaisille työskentelytavoille

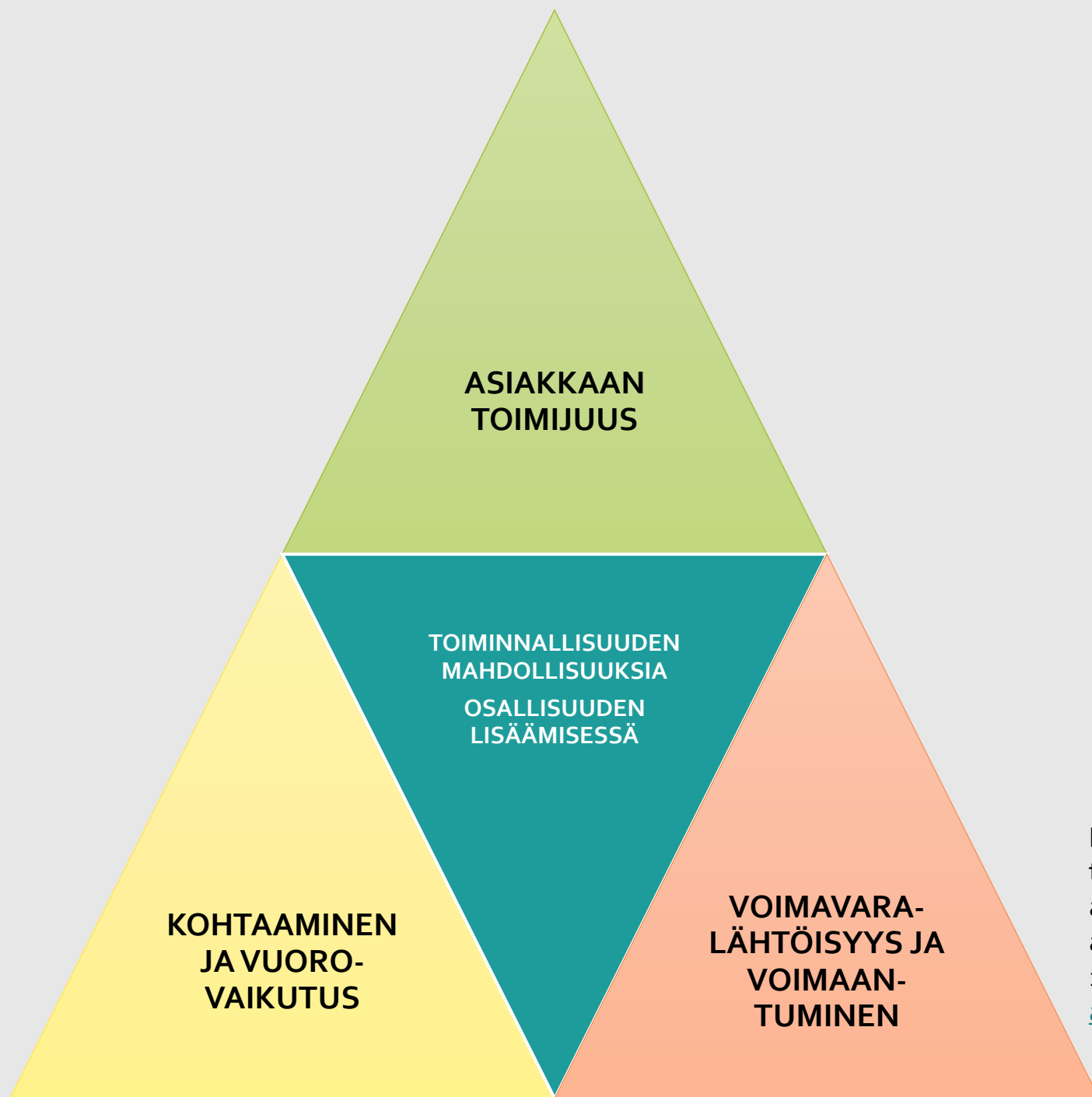
Socca

Pääkaupunkiseudun
sosiaalialan osaamiskeskus

Rissanen, 2021, 139-140 Asiakasosallisuus aikuissosiaalityön asiakassuhteessa Teoksessa Matthies, A-L. Ym. (toim). 2021. Aikuissosiaalityö Tieto, käytäntö ja vaikuttavuus Gaudeamus.

- **Vaikuttavat työmenetelmät vaikuttavat suhteissa ja niiden välityksellä, jolloin osallisuudesta ja vuorovaikutuksesta muodostuu työskentelyn perusta..** (vrt. THL 2020, 9 Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa)

Hytti, T. 2019. Miten pelillisuus ja toiminnallisuus voivat edistää asiakkaan osallisuutta palvelutarpeen arvioinnissa? Teoksessa Zechner, M. 2019 [Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin.](#)

ASIAKKAAN TOIMIJUUS

Asiakas dialogin osapuolena

Helpottaa itseilmaisua, auttaa löytämään sanoja ajatuksille ja kokemuksille

Auttaa kertomaan vaikeistakin asioista

Asiakkaan oma tieto ja kokemuksellinen asiantuntijuus

Auttaa tunteiden ilmaisemisessa ja itsereflektiossa

KOHTAAMINEN JA VUOROVAIKUTUS

Lisäävät vuorovaikutusta ja tukevat dialogia

Luottamussuhteen rakentaminen ja yhteistoiminta

Tasa-arvoinen kohtaaminen, valtasuhteet tasoittuvat, "yhteinen ihmettely"

Lisää työntekijän ymmärrystä ihmisen elämäntilanteesta kokonaisvaltaisesti, asiakkaan tarina

Socca

Pääkaupunkiseudun
sosiaalialan osaamiskeskus

Hytti, T. 2019. Miten pelillisuus ja toiminnallisuus voivat edistää asiakkaan osallisuutta palvelutarpeen arvioinnissa?
Teoksessa Zechner, M. 2019 [Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin.](#)

VOIMAVARALÄHTÖISYYS JA VOIMAANTUMINEN

Auttaa tukiverkoston ja selviytymiskeinojen löytämisessä

Elämäntilanne voi selkeytyä, jäsentyä

Tavoitteiden asettaminen voi helpottua (osana suunnitelmallista työtä)

Uusia näkökulmia elämään

Unelmat ja vahvuudet esiin

Socca

Pääkaupunkiseudun
sosiaalialan osaamiskeskus

Hytti, T. 2019. Miten pelillisuus ja toiminnallisuus voivat edistää asiakkaan osallisuutta palvelutarpeen arvioinnissa?
Teoksessa Zechner, M. 2019 [Näkökulmia palvelutarpeen arviointiin.](#)

SYSTEEMINEN TYÖOTE –työvälineet

- Systeemiseen toimintamalliin kuuluvia välineitä ovat **sukupu**, **elämänjana** ja **kolme taloa**. Välineiden tarkoitus on syventää ymmärrystä asiakkaan kokonaistilanteesta ja asiakkaan historiasta sekä myötävaikuttaa suhdeperustaisuuden ja yhteistoimijuuden syntymistä. (Fagerström, 2016.)

Petrelius yms. 2021. [Systeemisiä kokeiluja – kohti jatkuvaa yhdessä oppimista](#). THL Työpaperi 7/2021

- Systeemisessä toimintamallissa käytetään **narratiivisia menetelmiä**, **verkostokarttaa**, ei-tietämisen positiota, yhteistoiminnallista auttamiskarttaa sekä **elämänjana-työskentelyä**

Aaltio, E. & Isokuorti, N. 2019b. [Systeemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason enteistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista](#). Terveiden ja hyvinvoinnin edistämisenlaitos. Työpaperi. Helsinki: THL. Luettu 16.9.2020.

HARKITSE JA HUOMIOI!

Käytettävien työvälineiden ja menetelmien tulee aina palvella asiakasta – keskeytetään, jos asiakas haluaa

Työskentelyn pitää olla kunnioittavaa ja ihmisten on saatava itse päättää, mihin he haluavat osallistua

Ennakkoluuloton kokeileminen

Työvälineiden hallitseminen ja harjoittelemine

Varaa aikaa kuuntelemiseen ja kohtaamiseen

ELÄMÄNJANA

Tytti Hytti, Socca

ELÄMÄNJANA

- Elämänjana, myös elämänviiva tai -kaari, on **yksi toiminnallinen työväline keskustelun tueksi**, jolla jäsennetään asiakkaan elämäntapahtumia ja löydetään uudenlaisia näkökulmia.
- Elämänjana myös edistää **asiakkaan osallisuutta** työskentelyssä. Sen avulla voidaan **vähentää työntekijän omia tulkintoja** asiakkaan kokemuksista, tunteista ja ajatuksista. **Asiakkaiden kohdalla, joille asioiden sanoittaminen on haastavaa.**
- Asiakas voi piirtää elämänjanan itse tai yhdessä työntekijän kanssa.
- Työntekijän ymmärryksen lisäämiseksi asiakkaan elämäntapahtumista ja kokonais käsityksen saaminen.

ELÄMÄNJANA

- Elämänjanassa kuvataan yleensä **aika-akselilla** (syntymä, lapsuus, nuoruus, aikuisuus) elämän **konkreettisia tapahtumia** ja ihmissuhteita, kuten muutto, seurustelu, avo-/avioliitto, ero, työ- ja asuinpaikat sekä näihin liittyviä muistoja/tunteita.
- Työskentelyssä voi käyttää apuna valokuvia tai muita kuvia, piirroksia, kortteja yms.
- Elämänjanatyöskentely on mahdollista rajata esimerkiksi asiakkaan elämää kuvaaviin **kriittisiin elämäntapahtumiin** "critical events time line", jotka auttavat selittämään asiakkaan nykyisen elämäntilanteen taustaa ja voimavaroja.
- Voi tarkastellaan vain rajattua vaihetta elämässä tai tiettyä teemaa

MITEN ALOITAN ASIAKKAAN KANSSA?

- Kysy asiakkaalta mielellään jo edellisellä tapaamisella, sopiiko, että teette/aloitatte seuraavalla tapaamisellanne elämänjanan.
- **Ennakointi** on tärkeää, sillä oman historian läpikäyminen voi herättää monenlaisia ajatuksia ja tunteita etenkin, jos menneisyydessä on vaikeita käsittelemättömiä asioita.
- Asiakkaalla on vapaus valita, mitä asioita hän kertoo. Selvennä asiakkaalle, miten hän voi hyötyä menetelmän käytöstä.
- Käykää läpi, mitä elämänjanatyöskentelystä kirjataan **asiakastietojärjestelmään**. Sovi asiakkaan kanssa, tallennetaanko elämänjana osaksi asiakastietoja.
- Tuo esiin myös, että asiakkaalla on **mahdollisuus kieltäytyä** elämänjanan tekemisestä. Ennen kuin aloitetaan, varmistetaan sopiiko elämänjanan tekeminen asiakkaalle.

ELÄMÄNJANAN LAATIMINEN

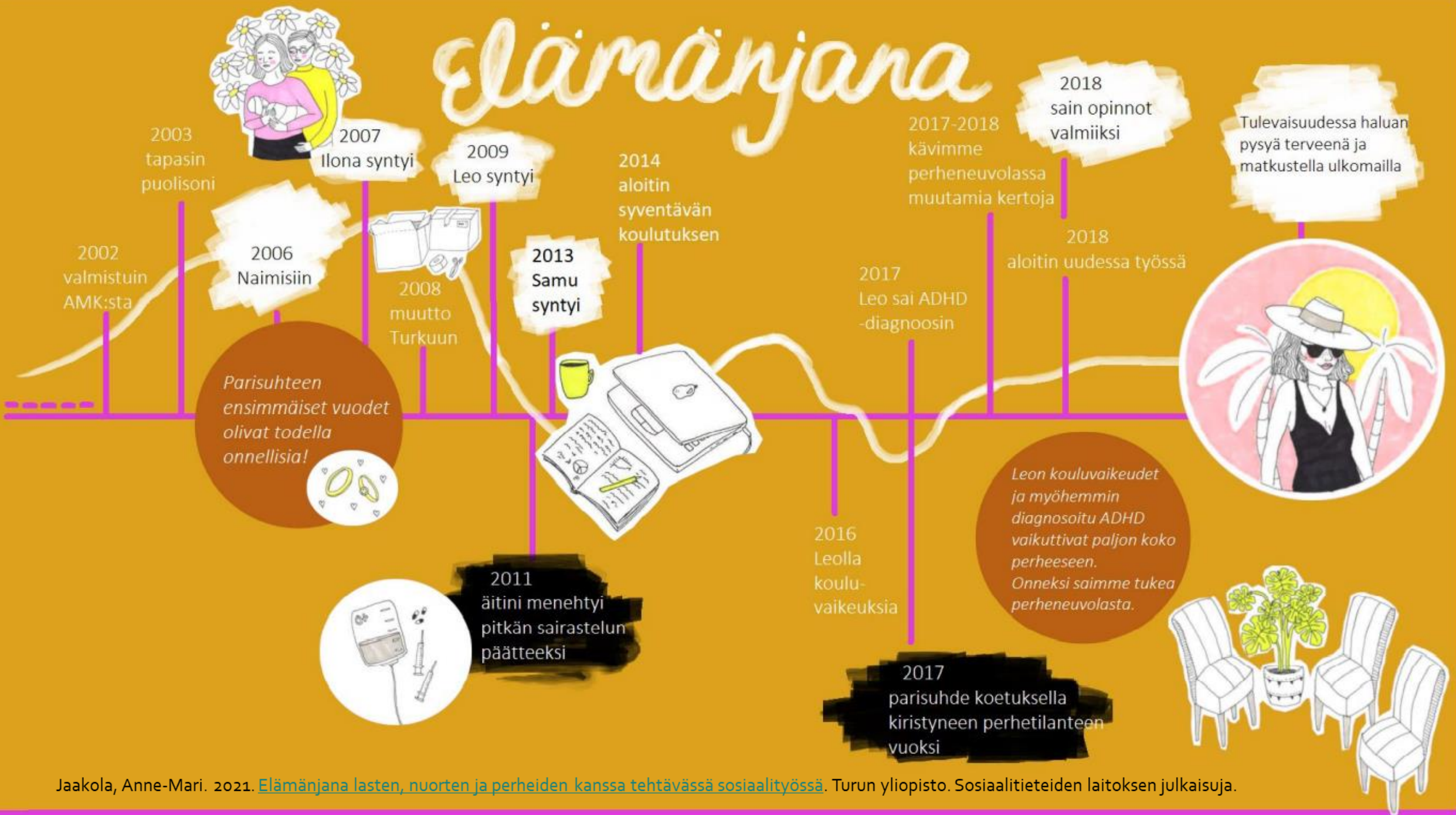
- Anna asiakkaalle paperia (esim. A4 tai A3 kokoinen paperi) ja kirjoitus-/piirtämisvälineitä tarpeen mukaan. (vaihtoehdot tietokoneella)
- Piirtäkää horisontaalitasossa viiva paperin keskelle.
- Kerro asiakkaalle, että paperin vasen reuna kuvaa tässä mietittävän ajanjakson alkua ja oikea reuna ajanjakson loppua.
- Elämänjanan tekoon voi ohjeistaa asiakasta avoimella tehtävänannolla. Pyytäisin, että piirrät tähän paperille **elämäsi tärkeät tapahtumat** syntymästäsi nykyhetkeen. Aloitetaan siitä missä synnyit, kerro siitä. Janan varrelle asiakas piirtää ja/tai kirjoittaa **oman elämänsä merkityksellisiä asioita** yhteisen keskustelun pohjalta.
- **Elämänjanan avulla on tarkoitus kertoa itsestään vain sen verran kuin kulloisessakin elämäntilanteessa ja esittämistilanteessa tuntuu hyvältä ja**

HAASTAVIEN JA HYVIEN VAIHEIDEN ELÄMÄNJANA

- Haastavien ja hyvien vaiheiden elämänjana: pyydä asiakasta aloittamaan syntymästä ja merkitsemään tärkeitä tapahtumia elämässään.
 - Kerro paperin yläosan kuvaavan hyviä hetkiä elämässä ja alaosa vaikeita hetkiä.

Elämäni jana

<https://www.youtube.com/watch?v=nl8eZF-ZNOM>

Merkitse positiiviset
tapahtumat vaakaviivan yläpuolelle ja
negatiiviset tapahtumat viivan alapuolelle

VOIMAVARAJANA

- Elämänjanan kautta voidaan tarkastella elämää tukevia ja kannattelevia tekijöitä- asiakkaan voimavarojen ja vahvuuksien näkyväksi tekemiseksi
- Mitä vaihetta koet, että on mukava muistella? Mikä elämässäsi on ollut merkityksellistä? Millaiset asiat ovat tuottaneet sinulle iloa? Mitä nämä asiat kertovat sinulle itsestäsi? Mitä nämä kertovat arvoistasi? Miten näitä asioita voisi saada enemmän tämän hetkiseen elämääsi? Millaisia asioita toivot tulevaisuudelta?

Jaakola, Anne-Mari. 2021. [Elämänjana lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävässä sosiaalityössä](#). Turun yliopisto. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja.

- **Mikä on kannatellut vaikeina aikoina, mikä on auttanut selviytymään? Hetket, jolloin ongelmaa ei ole ollut tai sen merkitys on ollut vähäisempi. Mikä tuolloin on ollut elämässä toisin? Miten itse toimit tuolloin, kun asiat olivat paremmin?**

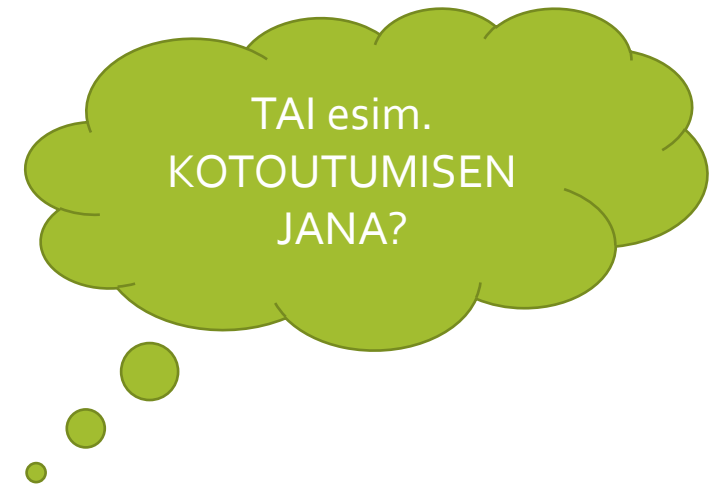
”Käytin menetelmää yhden sellaisen asiakkaan kanssa, jolla oli tosi paljon traumoja menneisyydessään.

*Hän puhui paljon ja avoimesti, joten janan tekeminen oli helppoa. Löysimme hänen **vahvuuksia ja voimavaroja, joiden avulla hän oli selvinnyt elämässä eteenpäin.** Näistä keskustelimme paljon. Se voimaannutti asiakasta ja loi uskoa myös sen hetkisistä haasteista selviämiseen. Ja asiakkaan raskaasta elämänhistoriasta huolimatta **löysimme hänen elämästään myös sellaisia asioita, jotka olivat tuottaneet/tuottivat iloa ja jotka olivat hänelle merkityksellisiä. Näitä asioita sitten toimme enemmän asiakkaan arkeen.***

Mieliala nousi, itsetunto vahvistui, usko tulevaisuuteen löytyi. Meille syntyi näissä keskusteluissa luottamuksellinen asiakassuhde ja asiakas sitoutui työskentelyyn.”

– sosiaalityöntekijä

PALVELUJEN AIKAJANA

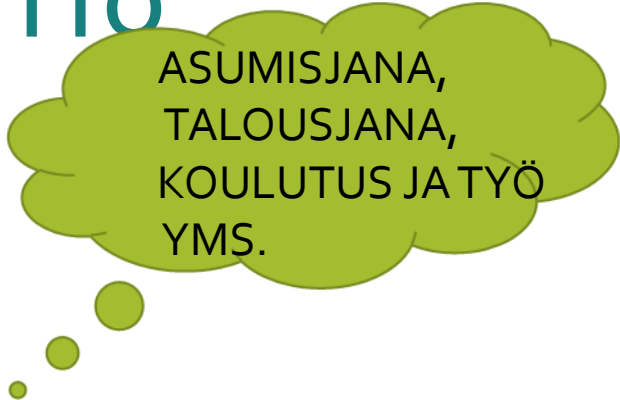

- Piirtäkää asiakkaan kanssa palvelujen jana.
- Käykää läpi, mitä palveluita perheellä on ollut missäkin vaiheessa ja millaisia tavoitteita / hyötyjä / haittoja niillä on ollut eri perheen jäsenten näkökulmista.
- Palvelujen jana voi sopia myös tilanteisiin, joissa asiakkaalla on epäluottamusta sosiaalityötä tai tarjottuja palveluita kohtaan. Janan avulla voi päästä käsiksi epäluottamuksen syihin ja työstää niitä sekä motivoida asiakasta ottamaan apua vastaan

PULMIEN KARTOITTAMISEN JA RATKAISUJEN ETSIMISEN ELÄMÄNJANA –ESIMERKIKSI PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

- Työskentely voidaan toteuttaa joko siten, että
 - 1) asiakkaan kanssa on aiemmin piirretty elämänjana, jota tarkastellaan tällä tapaamisella päihteiden näkökulmasta
 - 2) ei aiempaa elämänjanaa ja tällä tapaamisella tehdään elämänjana päihteiden näkökulmasta. Asiakkaan kanssa voi ensin kartoittaa, milloin käyttö alkoi, millaisia vaiheita käyttöön on liittynyt ja millaisia seurauksia päihteillä on ollut.
 - Ratkaisukeskeistä työtettä mukaillen asiakkaan kanssa voidaan pohtia, milloin ongelmaa oli vähemmän? Mikä oli tuolloin eri tavalla? Miten sait tämän tapahtumaan? Mitä teit silloin, kun asiat olivat vähän paremmin kuin nyt? Millaisia tulevaisuuden toiveita sinulla on? Millaisin askelin näihin tavoitteisiin voisi päästä?

ASUMISJANA,
TALOUSJANA,
KOULUTUS JA TYÖ
YMS.

*“Kerättiin myös niitä vähän kipeitä asioita ja käännekohtia, mutta myöskin sitten, meillä oli värikynä siinä ja **positiiviset kokemukset ympäröitiin siitä janalta** että hei nää on ollut tällaisia tärkeitä kokemuksia ja **niistä on taas helppo lähteä avaamaan asiakkaan kanssa**. Mä jopa vähän yllätyin, kun hän lähtiessään sanoo, että saanhan mä tuon paperin mukaan.*

*Kyllä mä koen, että siinä jotenkin **pääsee sillä jo syvemmälle ja keskustelua herää nuoren kanssa**. ” -sosiaalityöntekijä*

Yks asiakas, joka tuossa alkuvuodesta päätti että hän lopettaa päihteiden käytön ja on siinä aika hyvin onnistunut.

Mä ehdotin jossain vaiheessa, kun häneltä tosi paljon sitä tekstiä tulee, että jotenkin sitä asiaa riittää niin ajattelin että itsellekin tavallaan jäsentää se elämänjana.

*Ollaan nyt pari tapaamista tehty sitä tyyliin puolentoista tunnin tapaamisia, häneltä vaan sitä juttua tulee siis siinä on itsellä hirveä työ pysyä jotenkin siinä mukana ja jotenkin semmosia **tarkentavia kysymyksiä aika paljon joutuu tekemään** että se rönstyilee tosi paljon.*

*Hän on ollut tosi tyytyväinen, että just **jäsentää** ja kertoo niitä omia kokemuksia ja ehkä **huomaa asioita sieltä omasta lapsuudesta ja nuoruudesta mitkä vaikuttaa tälläkin hetkellä sekä hyviä että huonoja asioita.***

Hän on antanut kiitosta siitä että ollaan tämmöistä tehty. -sosiaalihojaaja

VANHEMMUUDEN ELÄMÄNJANA

- Vanhemman kanssa auttaa vanhempaa pohtimaan omia **vahvuuksiaan, haasteitaan ja tavoitteitaan** vanhempana.
- Vanhemman kanssa voidaan käydä läpi:
 - millainen vanhempi olit lapsellesi hänen ollessaan vauva/taapero/kouluikäinen/teini-ikäinen
 - miten olet vanhempana muuttunut,
 - mitä vanhemmuudessa on ollut helppoa/ haastavaa,
 - missä olet onnistunut vanhempana, millainen vanhempi haluat tulevaisuudessa olla,
 - miten voisit päästä tähän tavoitteeseen?

ELÄMÄNJANA IDENTITEETTITYÖN VÄLINEENÄ

- Elämänjanaa voidaan käyttää asiakkaan identiteettityön välineenä, jolloin lähestymistapa on elämäkerrallinen ja narratiivinen.
- Väline pohtia uusia merkityksiä erilaisille tapahtumille. Pysähtyminen ja yhteinen reflektointi.

Narratiivinen ajattelu ja sosiaalityö ovat keinoja lähestyä ihmisen elämäkokemuksia ja identiteettiä sekä löytää ymmärrystä niiden taustalla olevista kulttuurisista ja yhteiskunnallisista ajattelutavoista. Nousiainen, K. 2016. [Ylisukupolvisten ilmiöiden näkyväksi tekeminen, ymmärtäminen ja purkaminen narratiivisella työskentelyllä sosiaalityössä](#)

NARRATIIVISUUS TYÖSKENTELYSSÄ

- Herkistyminen asiakkaan kertomukselle-”narratiivinen katse”
- **Työvälineiden** (mm. elämänjana, valokuvat) kautta välittyvät **tarinat & muistot elämästä ja omasta identiteetistä, ne edesauttavat kerrontaa ja stimuloivat muistia**
- **Kerronta tapahtuu aina ainutkertaisessa kontekstissa: aika ja paikka**
- **Kertomus on aina tilanteittainen konstruktio, joka ei ole autenttinen todellisuuden kuvaus**

Nousiainen, K. 2016. [Ylisukupolvisten ilmiöiden näkyväksi tekeminen, ymmärtäminen ja purkaminen narratiivisella työskentelyllä sosiaalityössä](#) Teoksessa Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. THL: työpaperi. Nousiainen, Kirsi; Petrelius, Päivi & Yliruka, ²⁹Laura (toim.)

NARRATIIVISUUS TYÖSKENTELYSSÄ

- Tärkeää on ihmisen omaehtoinen kerronta & **työntekijän aktiivinen kuuntelu ja kysymykset**. Yhdessä asiakkaan elämäntapahtumille luodaan merkityksiä ja havainnollistetaan elämäntapahtumiin vaikuttaneiden eri tekijöiden välisiä suhteita.
 - Etsitään tietoisesti **vahvuuksia ja selviytymiskeinoja**
 - Katse **menneeseen, nykyisyyteen tai tulevaisuuteen**. Niiden yhteys toisiinsa.
 - **Elämänkäännekohtat ja selviytymistarinat**, sattuman merkitys
 - **Sosiaaliset, kulttuuriset ja yhteiskunnalliset tekijät: Yksilöllinen kokemus on aina sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja kulttuuriin.**
 - Ihminen hyödyntää kulttuurisia kertomuksia, esim. "hyvä äiti", itsestään selvät ajattelumallit
 - Millaisia **tunteita** herää?
 - **Arvoja, unelmia, toiveita** – uudenlaisia mahdollisuuksia toimia
 - Oma **toimijuus** – miten elämäntilanne on vaikuttanut omiin **valintoihini?**
 - **Muut henkilöt** ja heidän toiminta, **ihmissuhteet**

NARRATIIVISUUS TYÖSKENTELYSSÄ

- **Uusi voimaannuttava kertomus** – mikä kerronnassa rakentaa identiteettiä voimaannuttavasti?
 - työntekijä rakentaa keskustellen yhdessä asiakkaan kanssa tulkintaa itsestäänselvyyksistä, sosiaalisten suhteiden sekä yhteiskunnallisten ja kulttuuristen tekijöiden merkityksestä
 - Jokaisesta kertomuksesta voi tarkkaan kuuntelemalla löytää myös voimauttavia ituja ja rakennuspuita uudelleen tulkinnoille.

Nousiainen, K. 2016. [Ylisukupolvisten ilmiöiden näkyväksi tekeminen, ymmärtäminen ja purkaminen narratiivisella työskentelyllä sosiaalityössä](#) Teoksessa Puheista tekoihin! Ylisukupolvisten ongelmien ehkäiseminen lastensuojelussa ja perhe- ja sosiaalipalveluissa. THL: työpaperi. Nousiainen, Kirsi; Petrelius, Päivi & Yliruka, Laura (toim.)

PELITARINA

Tytti Hytti, Socca

PELITARINA SOSIAALITYÖN VÄLINEENÄ

Tytti Hytti ja Pekko Kähkönen

Lue lisää: Pelitarina www.socca.fi/pelitarina

- Pelitarinan avulla asiakas kertoo ammattilaiselle elämäntarinaansa pelaamisen ja pelimuistojen kautta.
- Voimavaralähtöinen lähestymistapa

- Pelitarina sopii esimerkiksi paljon pelaavien asiakkaiden palvelutarpeiden tunnistamiseen ja kuntouttavaan sosiaalityöhön. Pelitarinoita voi tehdä kaikkien asiakkaiden kanssa, ei pelkästään nuorien.

Video:

<https://www.youtube.com/watch?v=aJohcgayGBs>

Socca

Pääkaupunkiseudun
sosiaalialan osaamiskeskus

[Pelillisuus ja leikillisuus
aikuissosiaalityössä-opas](#)

"Jokaisella meistä on oma, yhtä arvokas, pelihistoria. Lapsuudesta nuoruuteen ja aikuisuudesta vanhuuteenkin asti vietämme aikaa lelujen, leikkien ja pelien parissa. Pelit eivät ole koskaan olleet elämästä irrallaan oleva saareke, vaan osa arkea. Miettiessämme pelihistorioitamme käymme läpi henkilöhistorioitamme. Pelit kietoutuvat elämän erilaisiin hetkiin."

Annakaisa Kultima ja Jaakko Stenros, 2018

- Miten pelaaminen alkoi ja millä tavalla siitä tuli osa elämääsi?
- Mitkä pelit ovat olleet tärkeitä ja miksi?
- Millaisia pelaamiseen liittyviä muistoja sinulla on?
- Pelaatko yksin vai jonkun kanssa?
- Mitä pelaaminen merkitsee sinulle?
- Onko joku yrittänyt rajoittaa pelaamista? Miltä se on tuntunut?
- Millaisia taitoja, vahvuuksia ja osaamista peliharrastukseesi liittyy?
- Onko pelaaminen muuttunut jossain elämäsi käännekohdissa erilaiseksi?
- Mitä hyviä ja huonoja puolia pelaamiseen liittyy tai on liittynyt?
- Miten haluaisit pelata tulevaisuudessa? Millaisia asioita tarvittaisiin, että pääset tähän tavoitteeseen?

Kokemuksia Pelitarinasta

- ❖ *“Itseensä käpertynyt mies muuttui kuin eri henkilöksi, kun sai puhua peleistä. Hän pystyi puhumaan vapautuneemmin kaikesta. Saimme paljon aikaiseksi.”*
- ❖ Peleistä on helppoa puhua, voi soveltaa esim. Musiikkitarina jne.
- ❖ Hyvä tapa oppia tuntemaan asiakas, erityisesti heidän osaaminen, verkostot ja vahvuudet. Rakentaa luottamusta ja yhteistyösuhdetta.
- ❖ Pelaaja on asiantuntija.
- ❖ Pelitarina on auttanut jäsentämään kertojan elämää.
- ❖ Voi keskustella vaikeista elämän asioista kuten yksinäisyydestä, koulukiusaamisesta, erilaisuudesta, masennus, liikaa pelaaminen
- ❖ Löytyy muistoja tilanteista, joista on selviytynyt ja verkostoja.

Socoon on löytynyt jatkopolkuja ja lisääntynyt motivoituminen palveluihin.

Asiat, jotka minua kantavat

- Kolme tärkeää asiaa elämässäni
- Valokuvaa tärkeitä asioita elämässäsi.
- Mitkä ovat elämässäsi hyviä, kantavia asioita?
- Valitse 3 kuvaa, jotka haluat tulostaa ja esitellä

Arkeni valot ja varjot

- Kolme kuvaa "harmaasta alueesta".
- Harmaalla alueella tarkoitamme sellaisia asioita Sinun elämässäsi, jotka eivät ole hyvin eivätkä huonosti.
- Ne ovat kuitenkin asioita, joihin sinulla on jokin yhteys ja suhde.
- Harmaalla alueella olevat asiat ovat usein sellaisia, jotka pitävät meidät kiinni elämässämme – siksi, että niitä on paljon.

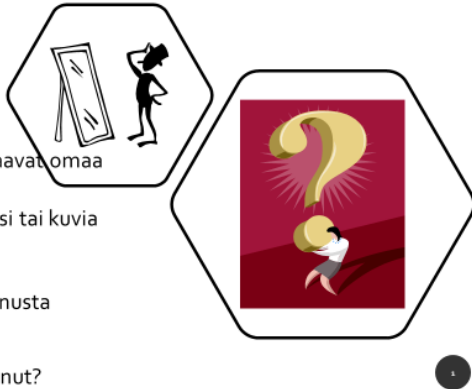
Unelmani ja polkuni sinne

- Kolme unelmaani / tavoitetta elämässäni
- Millaisia unelmia sinulla on?
- Miten voisit edetä niitä kohti ja saada ne toteutumaan?
- Tavoitteet voivat olla lyhyen ajan tai pitkän ajan tavoitteita. Niitä kohden edetään askel askeleelta.
- Millaiseksi haluat elämäsi tulevan puolen vuoden sisällä tai millaisia asioita haluat elämäsi 3-10 vuoden kuluttua? Mikä on ensimmäinen askel?

Kuka minä olen?

- Ota 3 kuvaa, jotka kuvaavat omaa itseäsi/ identiteettiäsi
- Voit ottaa kuvia itsestäsi tai kuvia muista asioista (peilejä identiteettiäsi)
- Mitä kuvat kertovat minusta itselleni?
Miten näen itseni?
Miten muut näkevät minut?

ELÄMÄNI KUVAT – VALOKUVAAMINEN

Oman elämän jäsentäminen ja tavoitteiden tarkastelu kuvien kautta.

Narratiivisuus ja ratkaisukeskeisyys metodologisena viitekehyksenä (Jouttimäki 2011)

Minun tarinani

- Olet ottanut kuvia neljästä erilaisesta teemasta: tärkeistä asioista, unelmistasi ja tavoitteistasi, harmaalla alueella olevista asioista sekä omasta identiteetistäsi.
- Katso kaikkia kuviasi yhtä aikaa: Mitä ajatuksia, tunteita, aistimuksia sinulle herää? Mitä kuvat kertovat sinulle elämän aikana tehdyistä valinnoista ja tämän hetkisestä elämäntilanteestasi? Millaista tarinaa sinä kuvaat omasta elämästäsi?
- Ota yksi uusi kuva, joka jatkaa tarinaa.
- Etsi myös yksi vanha kuva, joka liittyy elämäsi tarinaan.

ELÄMÄNI KUVAT

- Voimavaralähtöinen ja ratkaisukeskeinen toimintamalli on kehitetty osana Visio vahvasta aikuissosiaalityötä –hankkeessa (2010-2011)
- Sopii eri-ikäisille. Ryhmämallin tehtäviä voi soveltaa yksilötyössä.
- Toiminnassa on sekä tilannearviollisia elementtejä, psykososiaalisen tuen elementtejä että sosiaaliseen muutostyöhön tähtäävää otetta.
- Tarkoitus on, että valokuvat toimivat apuvälineinä ja ikkunoina elämäntilanteiden ja asioiden syvempään tarkasteluun. Voisiko valokuvilla avata uusia keskustelun tasoja esim. palvelutarpeen arvioinnin ja suunnitelman teossa?
- Valokuvien avulla monien asiakkaiden on helpompaa tai mielekkäämpää kertoa kokemuksistaan ja tavoitteistaan. Voi auttaa ottamaan etäisyyttä tarkasteltavaan asiaan.
- Asiakas voi kertoa elämästään kokonaisvaltaisemmin kuin vain ongelmien kautta.

Jouttimäki, Päivi. 2011. [Voimavaraistavaa sosiaalityötä ryhmässä](#). Teoksessa Jouttimäki ym. (toim.) [Uudistuva ja voimaannuttava aikuissosiaalityö](#). [Visio vahvasta aikuissosiaalityöstä -hankkeen loppuraportti](#).

ELÄMÄNI KUVAT

- Ryhmä- tai yksilötyössä: prosessi, jossa tapaamisten välillä on valokuvaustehtävä. Voi kannustaa asiakasta lähtemään ulos kuvaamaan.
- Tapaamisella katsotaan n. 3 asiakkaan valitsemaa kuvaa. Asiakas voi lähettää valokuvat sähköpostilla.
- Kuvista yhdessä keskusteleminen, työntekijän narratiivinen katse ja kysymykset (kts. Dia 30)
- Yksilötyössä jää pois vertaistuki ja oman tarinan peilaaminen muiden tarinoiden kautta.
- VALOKUVAUSTEHTÄVÄT JA TIETOA LÖYTYY TÄÄLTÄ:
http://www.aikuissosiaalityo.fi/aikuissosiaalityo/kehittaminen_ja_menetelmat/kehittamiskuvaukset/elamani_kuvat_ryhma

POIMI SEURAAVILTA DIOLTA VÄLITEHTÄVÄT ASIAKASTYÖHÖN:

Työntekijä voi kysyä kuvista:

”Mitä haluat tästä kuvasta kertoa?

Millaisia ajatuksia sinulla oli, kun otit kuvaa?

Miksi olet ottanut juuri tämän kuvan?

Miltä kuvan katsominen tuntuu?

Mitä kuva sinulle merkitsee?”.

Asiat, jotka minua kantavat

- Kolme tärkeää asiaa elämässäni
- Valokuvaa tärkeitä asioita elämässäsi.
- Mitkä ovat elämässäsi hyviä, kantavia asioita?
- Valitse 3 kuvaa, jotka haluat tulostaa ja esitellä

Mikä minua kantaa

**Mikä on tärkein asia, joka sinua elämässä kantaa
ja vie eteenpäin?**

Mikä antaa sinulle toivoa?

Mitä teet, jotta tulevaisuudenuskosi säilyy?

Mitä tähän liittyy?

Mitä paikkoja?

Keitä ihmisiä?

Tilanteita?

Ajatuksia?

Mitä voit tehdä,

jotta

tulevaisuudenuskosi vahvistuu?

Elämäniloa ja hyvää oloa tuottavat asiat

Tee lista sinulle 3-5 mielihyvää tai tyydytystä tuottavasta asiasta.

Arvioi, kuinka kalliita nämä asiat ovat (mitä ne maksavat)?

Kuinka usein teet näitä itseäsi ilahduttavia asioita?

*Tarkastele listaasi ja mieti, haluatko antaa itsellesi jonkin lupauksen
näiden asioiden suhteen.*

Virike välitehtävään Asiat, jotka minua kantavat

Unelmani ja polkuni sinne

- Kolme unelmaani / tavoitetta elämässäni
- Millaisia unelmia sinulla on?
- Miten voisit edetä niitä kohti ja saada ne toteutumaan?
- Tavoitteet voivat olla lyhyen ajan tai pitkän ajan tavoitteita. Niitä kohden edetään askel askeleelta.
- Millaiseksi haluat elämäsi tulevan puolen vuoden sisällä tai millaisia asioita haluat elämäsi 3-10 vuoden kuluttua? Mikä on ensimmäinen askel?

- Mitä todella tunnen ja miten reagoin?
Kuuntelenko sydämeni ääntä?
- Tuntuuko, että olen juuttunut johonkin tiettyyn ratkaisumalliin?
- Mikä tilanteessa nyt mahdottomalta vaikuttava, voi muuttua mahdolliseksi?
- Jos minulla ei olisi tätä ongelmaa, miten elämäni olisi erilaista?
- Miten tämä kaikki liittyy elämässäni yhteen?
- Jos voisin tarkastella ongelmiani ulkopuolelta, mitä haluaisin sanoa itselleni?

Virike välitehtävään Unelmani ja polkuni sinne

Hyvä tavoite
on
tärkeä,
pieni,
käyttäytymiseen liittyvä,
konkreettisesti määriteltävissä oleva,
mielummin jonkin asian olemassaoloa, kuin poissaoloa,
mielummin jonkin asian alkamista kuin päättymistä,
elämän olosuhteiden kannalta realistinen ja
saavutettavissa oleva.

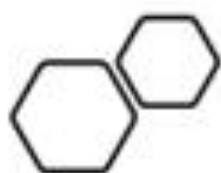
Tavoitteeseen pääseminen vaatii useimmiten
kovaa työtä.

Virike välitehtävään Unelmani ja polkuni sinne

Arkeni valot ja varjot

- Kolme kuvaa "harmaasta alueesta".
- Harmaalla alueella tarkoitamme sellaisia asioita Sinun elämässäsi, jotka eivät ole hyvin eivätkä huonosti.
- Ne ovat kuitenkin asioita, joihin sinulla on jokin yhteys ja suhde.
- Harmaalla alueella olevat asiat ovat usein sellaisia, jotka pitävät meidät kiinni elämässämme – siksi, että niitä on paljon.

Kuka minä olen?

- Ota 3 kuvaa, jotka kuvaavat omaa itseäsi/ identiteettiäsi
- Voit ottaa kuvia itsestäsi tai kuvia muista asioista (peilejä identiteettiäsi)
- Mitä kuvat kertovat minusta itselleni?
Miten näen itseni?
Miten muut näkevät minut?

Minun tarinani

- Olet ottanut kuvia neljästä erilaisesta teemasta: tärkeistä asioista, unelmistasi ja tavoitteistasi, harmaalla alueella olevista asioista sekä omasta identiteetistäsi.
- Katso kaikkia kuviasi yhtä aikaa: Mitä ajatuksia, tunteita, aistimuksia sinulle herää? Mitä kuvat kertovat sinulle elämän aikana tehdyistä valinnoista ja tämän hetkisestä elämäntilanteestasi? Millaista tarinaa sinä kuvaat omasta elämästäsi?
- Ota yksi uusi kuva, joka jatkaa tarinaa.
- Etsi myös yksi vanha kuva, joka liittyy elämäsi tarinaan.

Jokainen päivä on uuden alku

*Kaikkiin asioihin emme voi vaikuttaa,
mutta jokainen ihminen on oman elämänsä käsikirjoittaja.*

Eletystä elämästä voi kertoa monenlaisia tarinoita.

Tarina voi muuttua myös matkan varrella.

Millaista tarinaa sinä kirjoitat omasta elämästäsi?

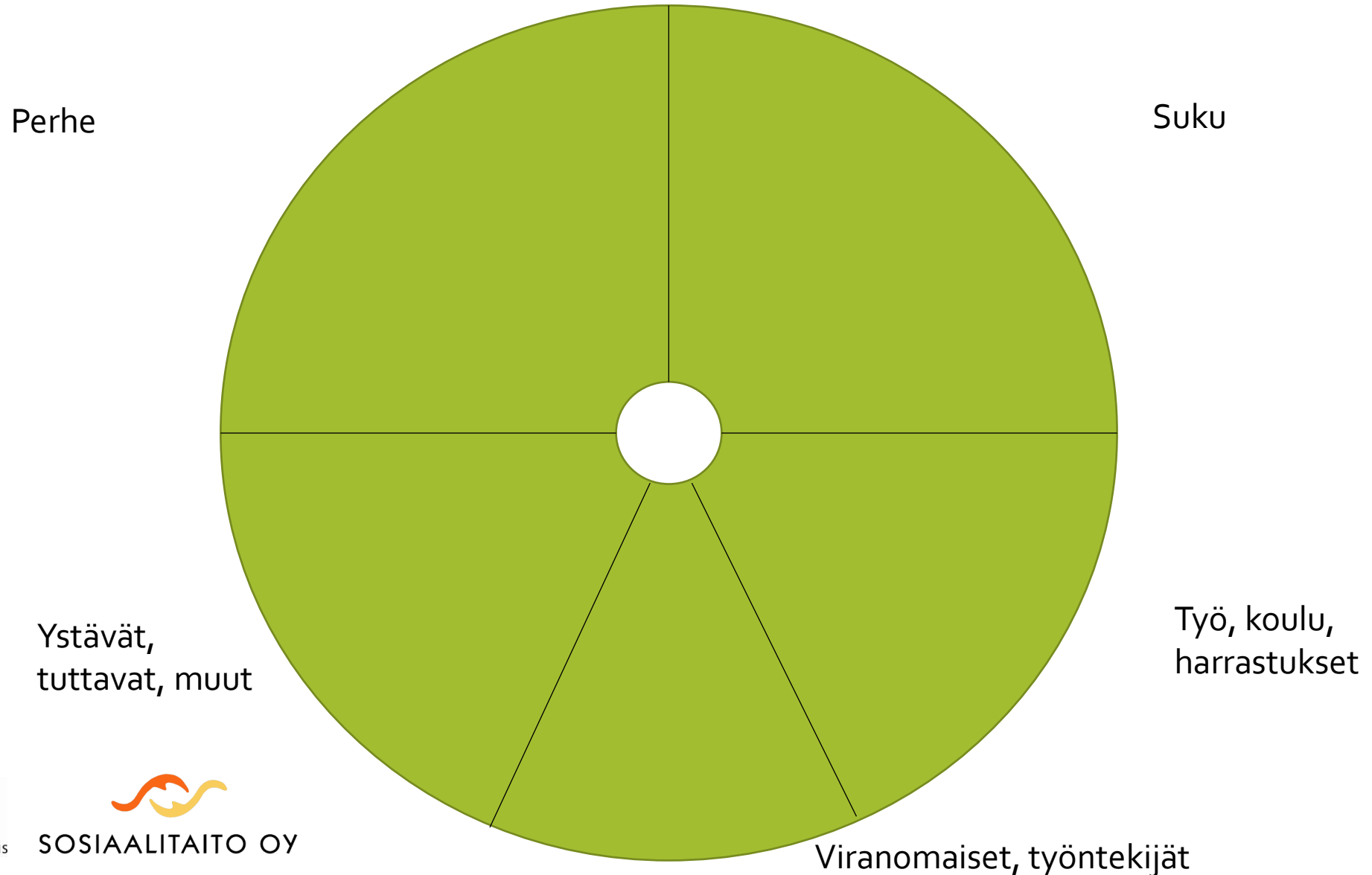
Virike välitehtävään Minun tarinani

SOSIAALINEN VERKOSTOKARTTA

Anu Virtanen, Sosiaalitalo

SOSIAALINEN VERKOSTOKARTTA

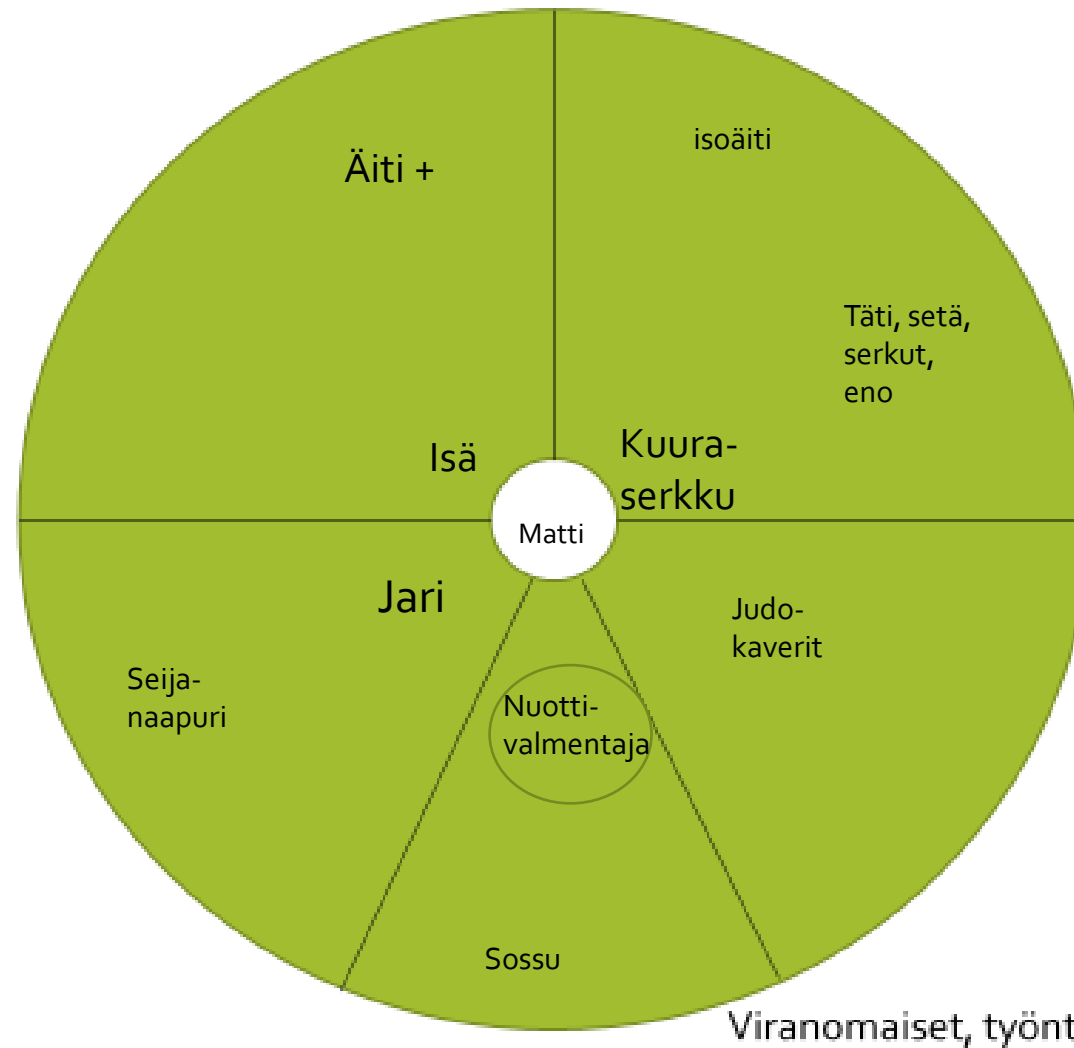
Verkostokartta työvälineenä

- Tarkoituksena hahmottaa asiakkaan verkostoa kokonaisuudessaan niin asiakkaalle itselleen kuin työntekijälle
- Verkostokartta toimii keskustelun aloittajana/ tukena
- Verkostokartta voi rohkaista asiakasta ilmaisemaan hänelle merkittäviä ihmissuhteita luontevammin kuin pelkästään puhumalla
- Usein verkostokartta kuvaa asiakkaan tilannetta sillä hetkellä, mutta verkostokarttaa voidaan käyttää myös hahmottamaan menneisyyden tai tulevaisuuden verkostoa

Verkostokartan yläosan sektoreissa on tyypillisesti kuvattu pysyvyyteen painottuvat suhteet

Perhe

Suku

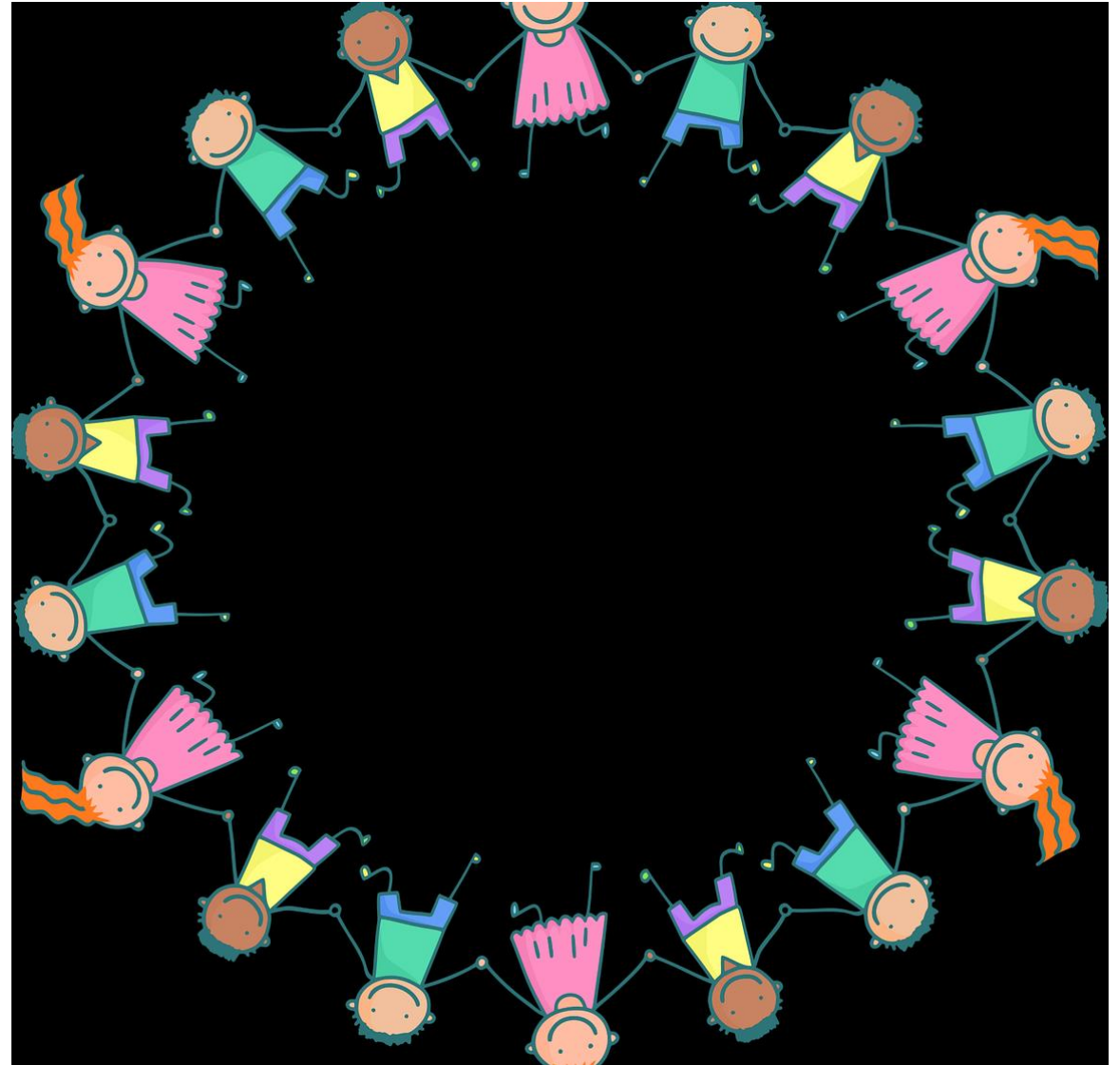

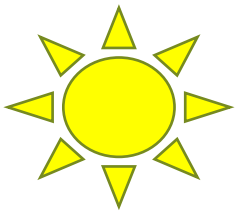
Ystävät, tuttavat, muut

Verkostokartan alaosan sektoreissa korostuu muutos

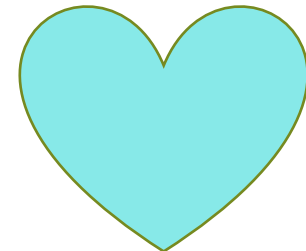
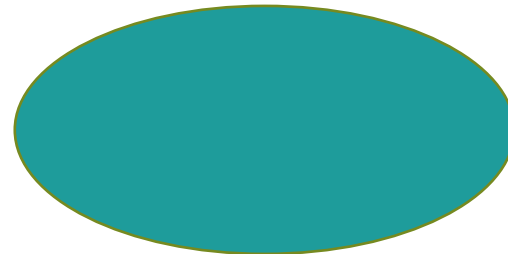
Verkostokartan tekeminen asiakkaan kanssa

- Valmis pohja / asiakas itse piirtää itsensä keskelle ja ympärille verkostot haluamansa kokoisina sektorit
- Valmiit pohjat määrittävät sektoreiden kokoa
- Asiakas kirjoittaa henkilöitä sektoreittain tai vapaassa järjestyksessä
- Henkilöitä voidaan kuvata erilaisin symbolein, mutta onko esimerkiksi sukupuolta kuvaavien symbolien käyttö tarpeen tänä päivänä?

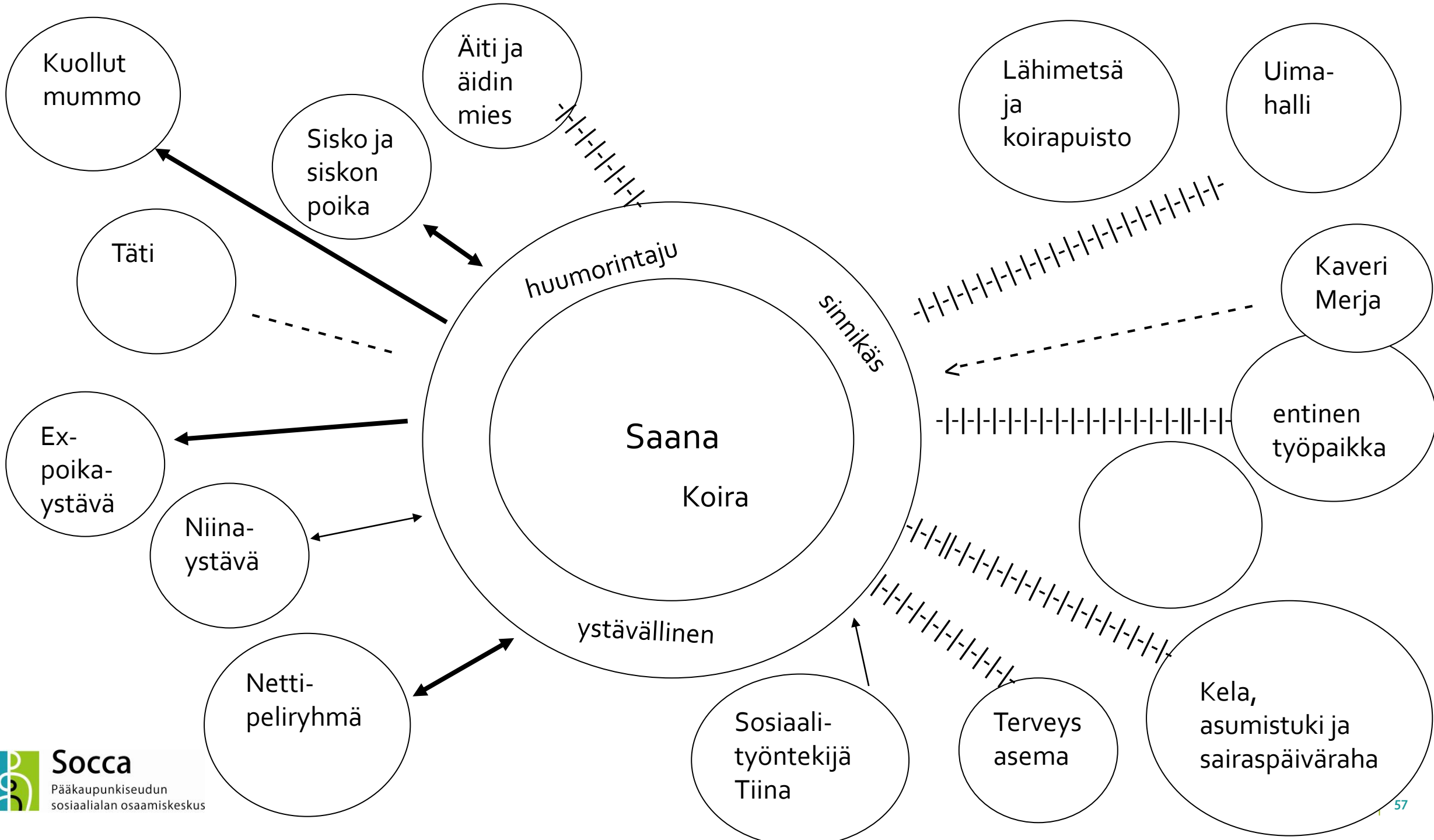
- Läheisyyttä yksilöön voidaan korostaa kirjoittamalla tärkeät ihmiset lähelle ja suurempina.
- Verkostokarttaa voidaan kuitenkin hahmottaa yleisemmällä tasolla ilman symboleja tai läheisyyden korostamista
- Keskustelun edetessä voidaan merkitä tärkeimpiä ihmisiä esimerkiksi ympyröimällä / erilaisin merkein
- Verkostokartan tekemiseen voi mennä paljon aikaa ja sitä voidaan tehdä useamman kerran

EKOKARTTA

Tytti Hytti, Socca

EKOKARTTA

“The connections, the themes, and the quality of the family's life seem to jump off the page and this leads to a more holistic and integrative perception.”

- Sosiologi ja sosiaalityöntekijä Ann Hartmanin kehittämä työkalu 1970- luvulla. Perustuu Bronfenbrennerin ekologiseen systeemiteoriaan.
- Kokonaisvaltainen ja visuaalinen työkalu
 - Sopii mm. asiakkaille, joilla vaikeaa ilmaista itseään sanallisesti
- Kuvaa ihmisen sosiaalisia ja fyysisiä ympäristöjä, epävirallisia ja virallisia suhteita/instituutioita ja yhteisöjä, joita henkilöllä on.
- Ekokartan avulla voi arvioida sosiaalisen tuen määrää ja laatua (tukiverkostoja), voimavaroja (myös kodin ulkopuolelta) ja tuen tarpeita
- Yksinkertainen käyttää arvioinnin, interventioiden/tukitoimien suunnittelun ja seurannan apuvälineenä
- Auttaa katsomaan tilanteita objektiivisesti ja tiivistää paljon tietoa asiakkaan elämästä

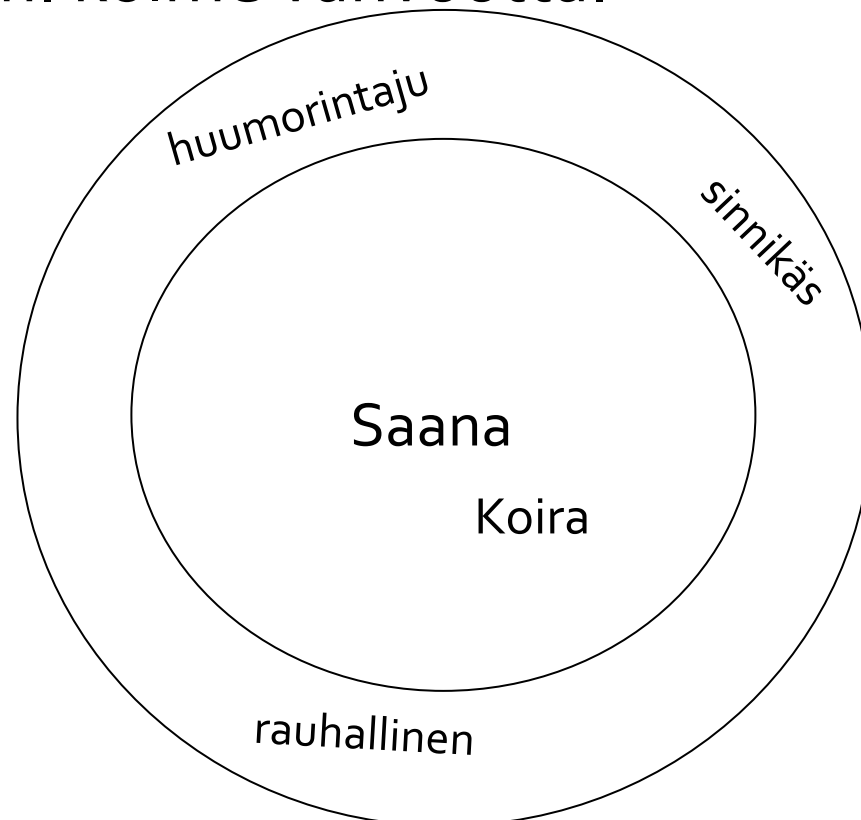
EKOKARTTA - kuka tekee?

- **Asiakas itsenäisesti**
- **Asiakkaan kanssa yhdessä:** tehokas haastatteluväline. Lisää asiakkaan osallistumista arvioinnissa ja työskentelyssä! Anna kartta asiakkaalle itselleen.
 - Voi auttaa asiakasta itseään ymmärtämään tilannettaan ja asioiden välisiä yhteyksiä. Lisää ymmärrystä omista voimavaroista.
 - Voi tulla esiin asioita, joita ei ole vielä muuten tullut esiin. Lisää työntekijän ymmärrystä asiakkaan tilanteesta ja siihen vaikuttavista konteksteista. Auttaa luomaan sosiaalista verkostoa.
 - Voi auttaa jakamaan tunteita, esim. yksinäisyys, eristäytyminen
 - Voi lisätä yhteistoiminnallista suhdetta työntekijän kanssa.
- **Työntekijä voi myös itse** analysoida ekokartan avulla kuulemaansa
- Karttaa voi hyödyntää **case-kokouksissa:** auttaa kertomaan asiakkaan kokonaistilanteesta

EKOKARTAN TEKEMINEN ASIAKKAAN KANSSA

- Tarvitset kynän ja paperia, kannattaa käyttää omaa luovuutta.
- Piirretään kaksi sisäkkäistä ympyrää . Kirjoita ekokartan keskelle isoon ympyrään ihmiset, jotka asuvat yhdessä ja sen ympärillä olevaan ympyrään nimeä esim. kolme vahvuutta.

EKOKARTAN TEKEMINEN ASIAKKAAN KANSSA

- Hahmotetaan ympyröin, ketä ja mitä elämänpiiriisi kuuluu. Voit löytää sosiaalisia systeemejä pohtimalla minkä asioiden parissa aikasi kuluu ja missä sitä vietät aikaa.
 - Ketä kuuluu **lähipiiriin**: sukulaiset, ystävät kenen kanssa olet paljon tekemisissä, kenen kanssa viikoittain, kuukausittain, harvemmin... Keneen otat hätätilanteessa yhteyttä?
 - **Yhteisöt ja ryhmät** esim. yhdistykset, seurakunta, koulu, kirjasto, vapaaehtoistoiminta, harrastukset, kerhot, netissä olevat. Tämän ympärille voi nimetä myös henkilöitä, jotka kuuluvat yhteisöön.
 - **Muut omassa yhteisössä olevat henkilöt** (esim. naapuri, lähikaupan kassa, kirjastonhoitaja...) Kenen kanssa juttelet?
 - Hyvää oloa tuottavat asiat. **Mitä kuuluu vapaa-aikaan?** (esim. musiikki, kirjojen lukeminen, podcastit, lemmikit, luonto...)

Edesmenneet tärkeät henkilöt

Kuollut
mummo

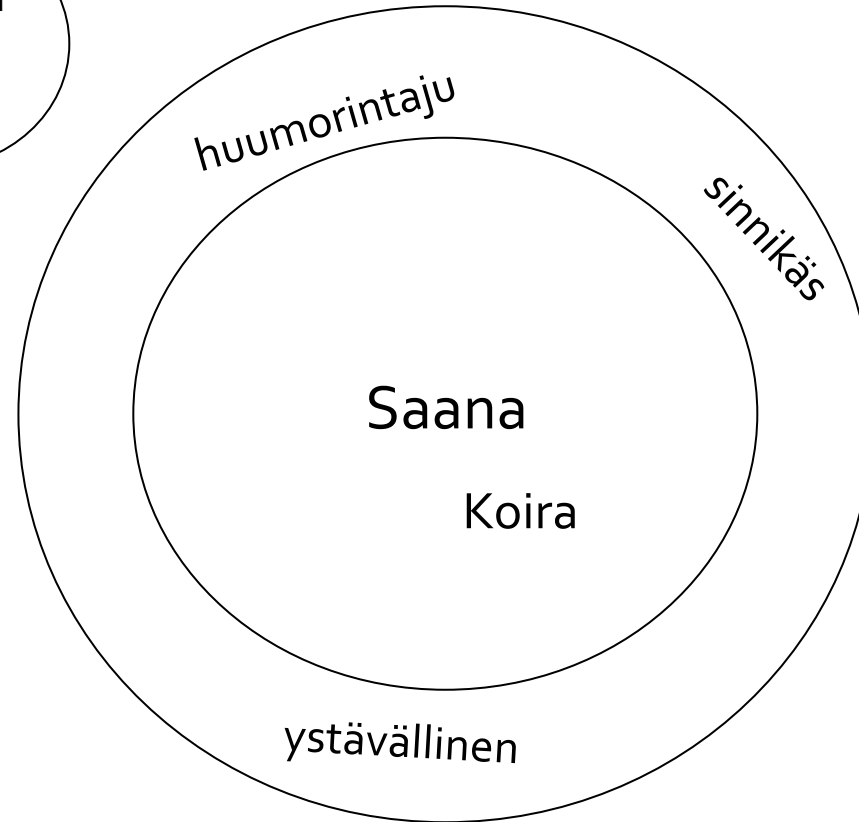
Äiti ja
äidin
mies

Uima-
halli

Lähimetsä
ja
koirapuisto

Täti

Sisko ja
siskon
poika

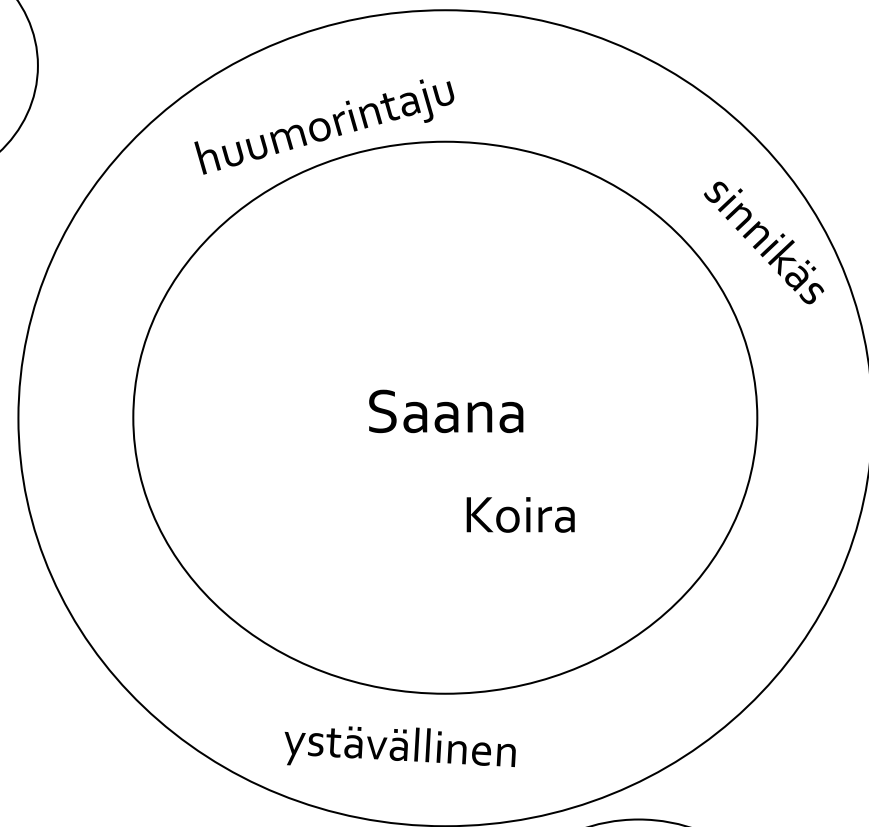
Ex-
poika-
ystävä

Niina-
ystävä

Netti-
peliryhmä

EKOKARTAN TEKEMINEN ASIAKKAAN KANSSA

- **Tulon lähde** (työ, etuus...)
- Kontaktit **viranomaisiin**: sosiaali- ja terveydenhuoltoon, työllisyyspalveluihin yms.?
- Kuka kartasta puuttuu?
- Tyhjä ympyrä, johon voi piirtää jotakin, joka ei heti tule mieleen, mutta näyttäytyy tukena matkan aikana.
- Jos kyseessä on lapsiperhe, onko esim. apua lastenhoidossa, mitä lapset tekevät vapaa-aikanaan, mitä koulua käyvät? **Karttaa voi laajentaa sen verran, kuin tarpeelliselta tuntuu liittyen lapsiin.**

Kuollut mummo

Äiti ja äidin mies

Uimahalli

Lähimetsä ja koirapuisto

Täti

Sisko ja siskon poika

Kaveri Merja

Ex-poikaystävä

Niina-ystävä

entinen työpaikka

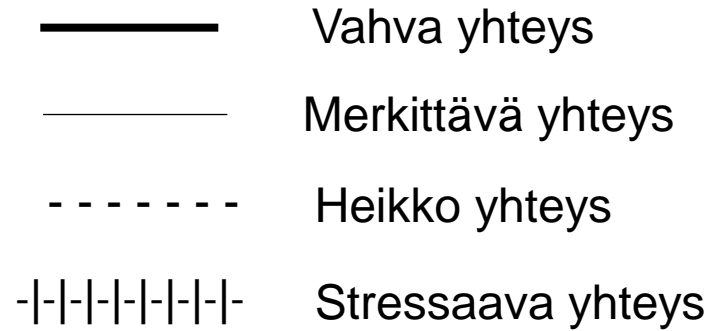
Nettipeliryhmä

Sosiaalityöntekijä Tiina

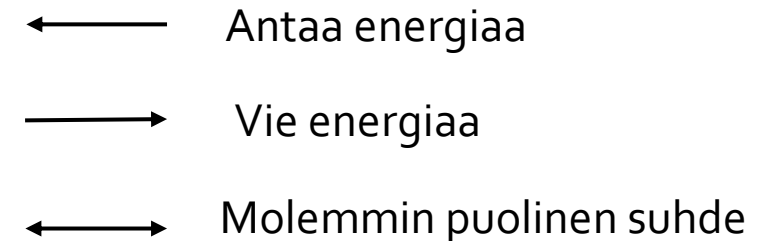
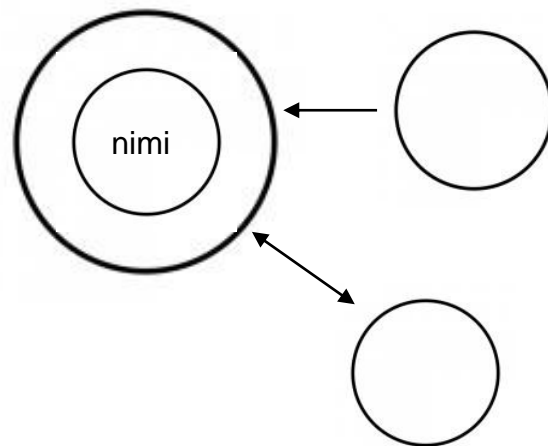
Terveys asema

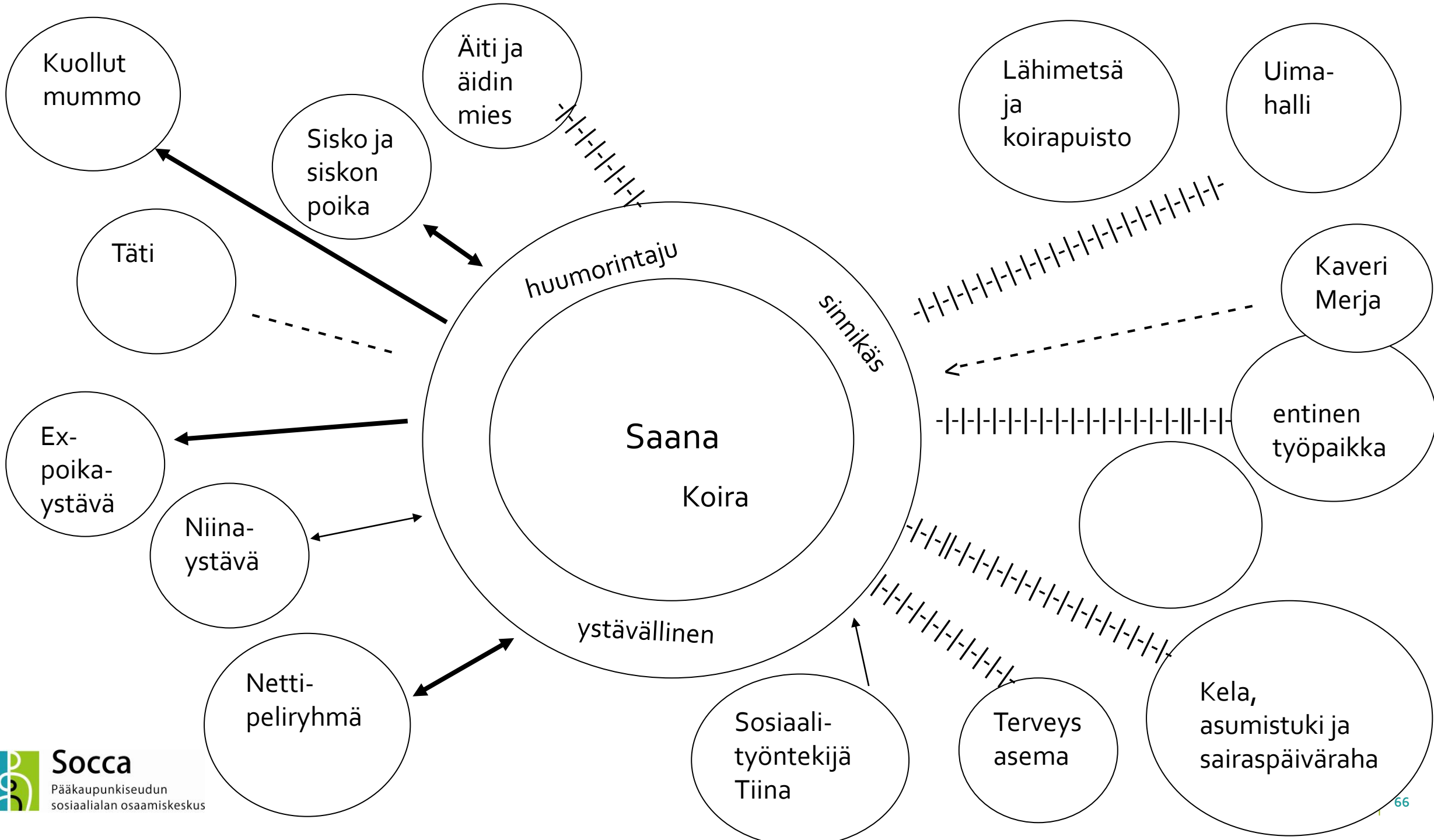
Kela, asumistuki ja sairaspäiväraha

Seuraavaksi merkitään yhteydet ja niiden luonne keskellä olevan henkilön ja ympäröivien pallukoiden välillä. Asiakas voi vapaasti kuvailla ensin suhdetta.

Nuolilla merkitään, onko yhteys voimaa/tukea antava

EKOKARTAN TEKEMINEN ASIAKKAAN KANSSA - analysointivaihe

- Keneltä, mistä, millaista (sosiaalista) tukea saat ja kuinka usein?
 - *materiaalinen tuki: etuudet, palvelut*
 - *emotionaalinen tuki , esim: arvostus, hyväksyntä*
 - *tieto, neuvot ja kokemukset*
 - *Kannustus ja rakentava palaute*
- Mitkä ovat voimavaroja? Mikä toimii hyvin?
- Mitkä ovat voimavaroja kuluttavia asioita tai kontakteja? Miten voisi vaikuttaa stressaaviin asioihin ja ihmissuhteisiin?

EKOKARTAN TEKEMINEN ASIAKKAAN KANSSA- analysointivaihe

- Ketä/mitä toivoisit, että ekokartassa olisi, mikä toisi lisää voimavaroja ja sosiaalista tukea?
- Onko yhteisössä/asuinalueella/ ympäristössä käyttämättömiä voimavaroja?
- Miten heikkoja suhteita voisi vahvistaa?
- Mitä haluaisit, että olisi eri tavalla?
- Tarvitsetko tukea tai lisää tietoa saadakseen käyttöösi voimavaroja?

*Asiakas selkeästi pysähtyi miettimään elämäänsä ja ymmärsi sieltä, mitä hyvää siellä on. Sanoi tämän itsekin. Koin kartan hyväksi työvälineeksi kyseisen asiakkaan kohdalla, sillä hänen on **vaikea tunnistaa tunteitaan ja sanottaa asioita.** –sosiaaliohjaaja*

*Tavattiin livenä ja tein ekokartan myös itse. Koin tämän hyvänä välineenä heittäytyä myös itse mukaan. ... Täyttämisen jälkeen käytiin kartat läpi. Kyseinen asiakas ei ole kovin puhelias, mutta **kertoi kartan avulla paljon enemmän kuin yleensä.** – sosiaaliohjaaja*

*Tapaamisen lopussa asiakas sanoi, että koki täyttämisen hieman **teennäisenä.** Mutta lopuksi hän muisti, että hänen on jo pitkään pitänyt soittaa yhdelle henkilöistä kenet oli kirjoittanut karttaan. Mielestäni tämä oli jo iso asia tai **oivallus,** minkä hän on tehnyt kartan pohjalta. –sosiaaliohjaaja*

EKOKARTTA- käyttöideoita

- Tehkää ekokartta tilanteesta ennen elämänkriisiä ja sen jälkeen
 - Uuden elämäntilanteen suunnittelua yhdessä asiakkaan kanssa, voimavarojen ja tuen tarpeiden tunnistamista
- Karttaa voi tehdä koko perheen kanssa yhdessä
- Muutoksen seurannan välineenä: karttaan voi palata asiakkaan kanssa ja lisätä siihen tapahtuneita muutoksia. (uusia kontakteja, harrastuksia yms.)
- Ekokarttaa kannattaa soveltaa ja on myös hyvä aloittaa asiakkaan kanssa tyhjältä paperilta.

VINKKEJÄ VIDEOISTA

Videoita ECOMAP:in tekemisestä:

https://www.youtube.com/watch?v=gUX1gq_mVjw

<https://www.youtube.com/watch?v=xTjrkFneXr8>

Video ECOMAP:in käytöstä perheen kanssa

<https://www.youtube.com/watch?v=81J4LWY9qPM>

KIITOS!

- Tytti Hytti
- Erikoissuunnittelija
- Socca/HUS
- p. 040- 334 0821
- tytti.s.hytti@hus.fi

- Anu Virtanen
- Kehittämiskoordinaattori
- Sosiaalitaito
- anu.virtanen@sosiaalitaito.fi